

משמעת מבצעת

רבות נכתב על משמעת בצבא; ועוד יותר דובר עליה. שמענו וקראנו על הגדרות שונות של משמעת, "משמעת מתוך הכרה", "משמעת עצמית הנובעת מתוך הכרה", "משמעת שמאחוריה כפייה"; וכן נשמעו הגדרות לפי חתך שונה: — משמעת מנהלתית, משמעת טכנית, ומשמעת מבצעית.

קת הכדורים מנשקו הוא חייב לבדוק באצבעו את חושבת-המחסנית ואת בית-הבליעה, ולודא שלא נשאר כדור בבית-הבליעה לפני שהוא סר גר את הברית ולחץ על ההדק — אין הוא חייב לקבל במיוחד פקודה על כך. הפקודה במקרה זה תהיה "כדורים פרוק"; ובעקבותיה חייב החייל לבצע את כל הפעולות שהוזכרו לעיל. מובן, שגם כשהחייל פורק בעצמו את נשקו, לא כל פקודה — חייב הוא לנהוג כך, כאילו קיבל פקודה "כדורים פרוק"; ומידת המשמעת תחבטא בביצוע נכון ומדויק של הנהוג במלואו. אם למד צוער בבי"ס לקצינים כי עליו לבר דוק, מדי תקופה מוגדרת, או בעת ההפסקות במסע, את נעלי חייליו ואת גרביהם ורגליהם — הרי עליו להבין את חשיבות הדבר, ורק אז יהיה מסוגל להסביר לחייליו את סיבת הבדיקה וחשיבותה; ולא — עלולה פקודה זו לההפך לבלתי-מובנת, ואף למגוחכת.

בהזדמנויות רבות לימדו את המפקדים וה-חיילים שעליהם לנוע בשבילים שנקבעו, ולא לסטות מהם. כן לימדו אותם להסוות את מקום-השינה שלהם ואת כל החפצים שבסביבת שר חתם. אכן, אם למשל לא יקפידו המפקדים שבכל הרמות על קביעת שבילים מותרים, ולא ידאגו לכך ששבילים אלה יובאו לידיעת החיילים — ובעיקר, לא יקפידו כי ההוראה תבוצע — הרי לא הישגנו על ידי אותו לימוד מאומה.

חייל אשר בתרגיל מסויים נדרש להקפיד על משמעת-שבילים — ואילו בתרגיל אחר לא שמו כלל מפקדיו לב לאותו ענין ודאי שיהיה מושפע ביותר מהפכפכות כזאת; והוא עלול להגיע למסקנה ש"שום אסון לא יקרה", אם

לגבי הטוראי בצבא המשמעת מוגדרת בצור-רה פשוטה ביותר — "למלא באמונה הוראות ופקודות שקיבל ממפקדו" — בחינת "נעשה ונשמע!"

לא כן המפקד. למפקד ניתנת אפשרות של השפעה מסוימת על ההחלטות והתכנונים. אפר-שרות זו גדלה-והולכת ככל שדרגתו ותפקידו של המפקד גבוהים יותר.

אשר להשפעת המפקד בביצוע דברים — הריהי גדולה ורבה. ברם, השפעה זו גדלה-והולכת דוקא ככל שדרגת המפקד נמוכה יותר; ובסופר-שלידבר אחריות הביצוע מוטלת על החייל ועל המפקדים בדרגים הנמוכים.

מכאן, שאת המשמעת המבצעית יש לראות בראש-וראשונה כמשמעת של ביצוע: — ביצוע הוראות ופקודות שניתנו בכתב או בע"פ.

ההנחה היסודית בסוגית המשמעת-המבצעית חייבת להיות שכל הוראה ופקודה הנה סבירה, וניתנת להסבר הגיוני. חייל המקבל פקודות ומבצען — ולאחר זאת מסתבר לו שפקודה זאת היתה חסרת כל תכלית והסבר — הערכתו ל-מפקד שנתן את הפקודה ודאי שתקטן. אין ה-כונה כאן שיש להסביר את סיבותיה וטעמה של כל פקודה והוראה — אלא שנחוץ כי היא תהיה "סבירה" והגיונית.

כל איש-צבא בקרבנו עבר, בשלב זה או אחר, דרך מערכת-ההדרכה של צה"ל. בקורסים שונים, החל מבסיס טירונים וכלה בקורסים מקצועיים, הוא למד נושאים שונים ורבים. האם יודע החייל שחלק ניכר מן החומר הנלמד ב-קורסים אלה דינו כדיון פקודה והוראה-לביצוע? אם למד טירון בבסיס-טירונים שלאחר פרי-

